

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

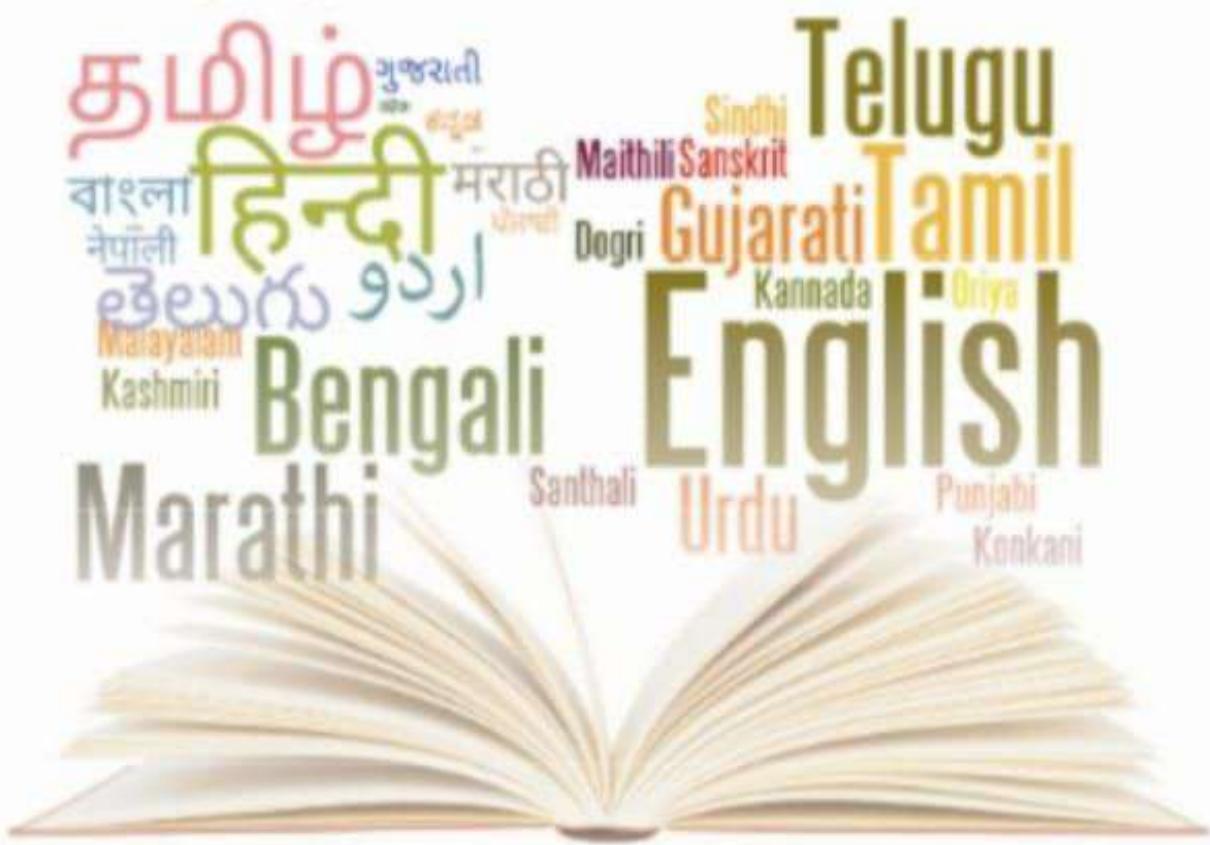
Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFERRED & INDEXED JOURNAL

December - 2017

SPECIAL ISSUE-XXI

भाषा, साहित्य आणि अनुवाद
भाषा, साहित्य और अनुवाद

Language, Literature and Translation

अंतिमी संपादक :

डॉ. भाऊराहेब गमे

प्राचार्य,

महात्मा गांधी विद्यामंडिरचे कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
येवला, डिग्री नाशिक (महाराष्ट्र)

मुख्य संपादक :

डॉ. धर्मराज धर्मगर

सहा. प्राचार्य,

महात्मा गांधी विद्यामंडिरचे कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
येवला, डिग्री नाशिक (महाराष्ट्र)

सहायोगी संपादक : प्रा. रघुजाय वाकम्ते (हिंदी विभाग), प्रा. कर्माताकर गायकव्याड (इंग्रजी विभाग)

This journal is indexed in :

- EGC Approved Journal List No. 40705 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Crossfire Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- India Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Impact Factor - 3.452

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFERRED & INDEXED JOURNAL

December-2017

SPECIAL ISSUE-XXI

भाषा, साहित्य आणि अनुवाद

भाषा, साहित्य और अनुवाद

Language, Literature and Translation

अंतिमी संपादक :

डॉ. भाऊसाहेब व्ही. गोमे
प्राचार्य,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय, येवला
ता, येवला, झि. नाशिक

मुख्य संपादक :

डॉ. अनंतराज अनंतर
सहा. प्राध्यापक, मराठी विभाग,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय, येवला
ता, येवला, झि. नाशिक.

सहयोगी संपादक : प्रा. रमेश वाकाने (हिंदी विभाग), प्रा. कमलाकर गायकवाड (इंग्रजी विभाग)

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

अनुक्रमणिका

ब्र. नं.	सोशल निबंधाचे शीर्षक	लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
विभाग १. – मराठी			
१	भाषा, साहित्य आणि अनुवाद वाचा महायश्वर	डॉ. यूनिवर्सिटी ऑफ टोरंटो	०६
२	भाषांतर : स्वरूप आणि व्याप्ती	डॉ. भाऊसाहेब गोमे	२०
३	अनुवाद संज्ञा-मंजूर्याना	डॉ. अगण याणील	२४
४	अनुवादित साहित्य : साकलगाना व स्वरूप	डॉ. सामर जाटके	२५
५	अनुवाद प्रक्रिया : स्वरूप	डॉ. शिवप्रसाद वायाळ	२६
६	अनुवाद प्रक्रिया व पद्धती	डॉ. सुमात्र आहेर	२७
७	अनुवादाचे प्रकार आणि मराठी साहित्य	डॉ. उमेश्वर देवरे, मुनील खेरनार	२९
८	अनुवाद प्रक्रिया आणि सुजातासीलता	डॉ. प्रमोद आवेकर	४२
९	भाषांतर आणि अनुवाद	डॉ. किरण पिंदेले	४४
१०	लोकमन्महाकाळन योटापिक विषयावर अनुवादित इतांती मध्ये तात्त्वात्मक व्याप्ती	डॉ. नगावान साहेब	५२
११	ग्रिस्तपुराण : कृष्णातर, लिंगंतर, प्रकारांतर व भाषांतर	प्रा. विनय महगावळर	५३
१२	अनुवादाचे सामूहिक महारव	प्रा. माधवी पवार	५४
१३	अनुवाद : संकल्पना व महारव	डॉ. गीताजली घिने	५५
१४	काळ्यानुवाद 'जगतांना' : साहित्य, भाषा व अनुवाद	प्रा. नवमी घरवळ	५६
१५	भारतीय कविताचे मराठी अनुवाद	डॉ. विद्या तुरंगीचीरसे	५७
१६	अन्य भाषामध्ये अनुवाद आणि अनुवाद संख्या : एक आणखीन	डॉ. अंहूल मराठे	५८
१७	एक अजारामर अनुवाद – एक होता काळ्यां	डॉ. शीता गाडे	५९
१८	प्रसारभाष्यमे आणि इतर खेत्रातील अनुवाद संख्या	डॉ. पूर्णा मिळाळे	६१
विभाग २. – हिंदी			
१९	अनुवाद साहित्य का स्वरूप एवं संकल्पना	डॉ. लौ. लौ. शुर्योदामी	८७
२०	अनुवाद : स्वरूप, आवश्यकता एवं समस्या	डॉ. अनिता नेर, डॉ. योगिना हिंदे	९१
२१	अनुवाद : स्वरूप और विशेषता	के. के. चक्रवाच	९४
२२	अनुवाद साहित्य कि व्याप्ती और प्रासादिक महारव	डॉ. लौ. लौ. महावरन	९५
२३	अनुवाद एवं प्रयोजनसुनक तिंडी	डॉ. यजानन वानश्वेते	९९
२४	अनुवाद : स्वरूप, महारव एवं उपयोगिता	डॉ. मुनिता काळेले	१०३
२५	अनुवाद साहित्य : स्वरूप, संकल्पना एवं आवश्यकता	प्रा. नविंद ठाकरे	१०६

अनुवादाचे प्रकार 3
मराठी साहित्य

भाषा, साहित्य आणि अनुवाद

भाषा, साहित्य और अनुवाद

Language, Literature and Translation

Tulu

Maithili

Dogri

आतिथे मंपादक

डॉ. भाऊसाहेब गमे

प्राचार्य,

महात्मा गांधी विद्यामंदिरचे कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
येवला, जि. नाशिक (महाराष्ट्र)

पुरुष संपादक

डॉ. धनराज धनगर

सहा. प्राध्यापक,

महात्मा गांधी विद्यामंदिरचे कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
येवला, जि. नाशिक (महाराष्ट्र)

महायोगी मंपादक प्रा. रघुनाथ वाकळे (हिंदी विभाग), प्रा. कमलाकर गाराकवाड (इंग्रजी विभाग)

- UGC Approved Journal List No. 40705 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

अनुवादाचे प्रकार आणि मराठी साहित्य

प्रापाणी हौं, उज्ज्वला देवरे.

विष्णु प्रापानाई हिंरे महिना महाविद्यालय, मानवगाव कॅम्प, जि. नाशिक

पा. पृष्ठेन गैररार

पा. प्रापाणी विद्यालय, येवता, जि. नाशिक

प्रापाणी

प्रापाणी माणभान्ना भाषा अवधार आण्यात त्याने लिखाण, थ्रवण, भाषण – मध्यभाषण व वाचन ही

प्रापाणी कौशल्ये आनंदमान केली, जसे आज कुठलेही राष्ट्र स्वयंपूर्ण नाही तसेच कुठलेही ज्ञान नमृद्ध

प्रापाणी एक भाषेतील ज्ञान दुर्भाग्या भाषेत मंगहित करावे लागते, जगातील कोणतीही एक भाषा

प्रापाणी आण्याची प्रगत ज्ञान, अशावत माहिती उपलब्ध करून देऊ शकणार नाही, त्यामुळे

प्रापाणी अन्य भाषांनडे गंपक भाषा आणि ज्ञान भाषा म्हणून पाहाणे आवश्यक येते, आजच्या

प्रापाणी अन्य भाषांनडे गंपक भाषा आणि ज्ञान भाषा म्हणून पाहाणे आवश्यक येते, आजच्या

प्रापाणी भाषा वदनकांता दिसते, अमेरिका भाषेतील ज्ञान, मंथोधन दृग्या भाषेत रूपांतरीत होऊन

प्रापाणी जगाला कठाने पायाई आजच्या युगात अनुवादास महत्व प्राप्त झाले आहे.

प्रापाणीजे काय ?

एक महिनेकदून ग्राहक भाषेकडे जाण्यापूर्वी भाषांतरकार आधयाचे विशेषण करून लक्षभाषेत

प्रापाणी करतो, भाषांतर प्रक्रियेतील या तच्चाला महत्व देऊन आधुनिक काळात नवा विचार

प्रापाणी गेला, भाषांतरकारच्या मानगिक, भावनिक व वैचारिक घटकांना महत्व देऊन अनुवाद ही एक

प्रापाणीना स्विकारणी गेली, मुळ भाषेतील आशय लक्ष भाषेत मंत्रिभिन्न करण्याच्या तंत्रापेक्षा अनुवाद

प्रापाणीन "भाषांतरकारच्या भावनिक वैचारिक दृष्टीला महत्व आहे." या निव्या व्यापक स्वरूपाला

प्रापाणी "भाषांतर गेवजी अनुवाद शब्द झड झाला," भाषांतरकारच्या मनात ही आंतरग्रिया तीन

होते, १. शब्द २. अर्थरूप वांधणी ३. विषयाची मांडणी या तिन्ही स्तंगवर भाषांतरकार

प्रापाणी व लक्ष भाषा या आशयाची मांडणी करतो, वरील विवेचनावरून अनुवादाची व्याख्या

प्रापाणी गांगता येईल.

- "भाषांतरकारच्या मृजनशीलतेला महत्व देणारा व दोन भाषेतील आंतरग्रिया असलेला घटक म्हणजे अनुवाद होय."
- "आशयाची नाविन्यपूर्ण पद्धतीने लक्षभाषेत केलेली मांडणी म्हणजे अनुवाद होय."

अनुवादाचे प्रकार :-

आधुनिक विचारवंत भाषांतराचे मर्यादीत क्षेत्र व्यापक करण्याचा प्रयत्न करतात, एका भाषेतील

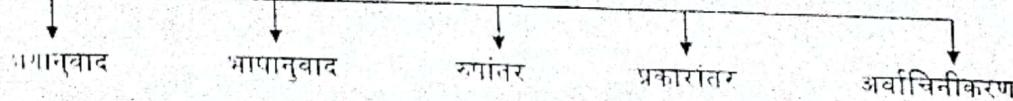
प्रापाणी दृग्या भाषेत कृतिमरित्या मांडण्याची प्रक्रिया त्यांना मान्य नाही आणि म्हणून भाषांतरा ऐवजी

प्रापाणी व्यापक असा "अनुवाद" हा शब्द ने ग्रियाकारतात, आशयावरोवर भावनेला अधिक महत्व देतात,

प्रापाणी दृग्या भाषांतरकारच्या मृजनशीलतेचा आधार घेत "मुत्रवद्ध रितीने आशयाची मांडणी." या तत्वाला महत्व

अनुवादाचे वेगवेगळे प्रकार पडतात ते पुढीलप्रमाणे -

अनुवादाचे प्रकार

वरील अनुवादाचे पाच प्रकार सांगितले जातात, यामुळे भाषांतर या घटकाला व्यापक स्वरूप प्राप्त

प्रत्येक प्रकार नंतर वेगवेगळे आहे, भाषांतरकारच्या मांडणी पद्धतीतून वरील प्रकार निर्माण झाले

स्थायानुवाद :-

मापार्क ती दोन नामांतर अनुविद्या आहे. ती त्रिविद्याचा तीन मापार्क आणि भास्त्र
मंकलपर्नेन वयन आणा आणि संवादाना वित्तवानानी संवादाव द्वी प्रवृत्त्यात आणि ती दोन
भास्त्रांत ग्राहणाऱ्या आणि आणि ग्राहणिणी इसते. ती त्रिविद्या लाई प्राप्ति त्रिविद्या
त्रिविद्या आधारावर उग्रवादाने प्रवाय ग्राहितव लागी. एक मृष्णाव इगानांनी तीव आयानवाद
प्रकीय भास्त्रांची ग्रवधिन वर्गावाना भापानर्तीन वयन आहे. आव्हादया वर्गावानीन भास्त्राना विद्या वैनांनी
उताऱ्याना शब्दाः केलेला आव्हाद मृष्णाव आयानवाद तीव आया पदण मृष्ण शब्दाव तीवित उमटणे होय.
आधारावरन मुळ भास्त्रांतीन आणि वर्गावाना नगा ग्रन्तिविद्यान करणे मृष्णाव आयानवाद तीव गर्व आधारावरन
दुय्यजी उताऱ्याने मगाठीन केलव भापानर्त द्वी आयावादानीन उदाहरणे होय.

भावानुवाद :-

अर्वाचिनीकरण :-

अर्वाचिनीकरण :-
अनुवादाचा हा निमग्न प्रकार होय. मृळ भागेतील आशय लक्ष 'भागेत मांडण्यासाठी दोन भिन्न भागांची आवश्यकता असते. हा विचार वाचून एकत्र भागा भिन्न भिन्न कालात वेगवेगळी रूप धारण कर्णे, कालाच्या प्रवाहात या भागेच्या नेशनात फरक पडत जाऊ. अशावेळी त्याच भागेतील पायादा जुना वैचारिक उतार प्रवर्तित नव्या भागेत मांडण्याचा प्रवत मापांगकार कर्ना. अशा वेळी त्याने केलेले हे भागांतर निवा अनुवाद याचा उल्लेख 'अर्वाचिनीकरण' त्रमा केला जाऊ. थोडकात पाकाच भागेतील वेगवेगळ्या करनिक भागेचा आशय प्रवर्तीत भागेत मांडण म्हणजे अर्वाचिनीकरण होय.

मराठी भाषेचा उगम १० ला शतकात झाला आहे. ११ व्या शतकात याला शास्त्रज्ञनांचा विवाह
गाया गुंदकण नामण करणी झाली. १२ ते १३ व्या शतकात या काळात यादवांने भासाज्य होते. महात्मा

मराठी भाषेचे भास्कर 'भाद्रकलीन' नामावर मृष्णतात तेवढीचा एक गोपनीय भाषा वदेशीन 'भाद्रकलीन' (१६ व १७ व वर्षां), भास्करीन (१५,१६ व वर्षां) 'भाद्रकलीन' (१६ व १७), भास्करानीन (१६ व शेवट) भगवानीन तसेच भृत्यानिक भास्करीन जातात. तो आद्यात निरी वेळेन एवजी भैषज - विश्व होती, मन माहित्य, भास्करानीन कंश याद्याय, वैदिक वाद्याय, व्राय वाद्याय, शाहिरी वाद्याय, स्वस्यात गराई भाषा वेगवेषकल्या, व्यवसाय विहिनी जात होती, या जन्माचा भास्करील आशय वाद्याय वाद्यानीन अनुवादीत करण्य मृष्णत वर्तीनिकरण' होत्या, व्यापक या ज्ञान भास्करील आशय वाद्याय पाणी महज गोपे जाऊ, मृष्णत अनुवादाचा या प्रकाराता विशेष महत्व आहे.

यंत ज्ञानेश्वरगंगा 'ज्ञानेश्वरी' हा यंत्र पांगड आहे, यादवकालीन मराठी भाषेत याची माझेणी आहे, व्यापक गीत वरीन टीका संपाद्यावर जानवेन गर्वात्मक परमेश्वराकडे प्रयायदान मारगतान, त्याचे हे 'प्राप्तिसान', 'विश्वर्गीत' मासने जाने, यादव भावीन भाषेतील 'प्राप्तिसान' आधुनिक भास्करीन मराठी वाद्या। यापांतरित वेळे ने 'अवाचिनीकरण' भास्करावर प्रकाराचे उनम उदाहरण आहे.

आवाच / प्रकारांतर :-

अनुवादाचा ८ या प्रकार मृष्णजे रूपांतर होत्या, मूळ भास्करील आशय वाद्य नापान आणण्याच्या वाद्यान 'भाषांतर' ही मंकल्पना घुंदे आही. निरी मर्यादीत मृष्ण वकारात घेता, आपक दृष्टीकोन ००११२ न त्या घटकाचा उंचीय "अनुवाद" उंचीन तेचा मेला, १००३० मंत्र वेगवेषकल्यानी गंकल्पना विकारित ००११३ याचाच एक प्रकार मृष्णजे रूपांतर तात.

अनुवाद या मंकल्पनेन आशय माझेणी प्रकाराता महत्व आहे, अनुवादक गीती पद्धती मिकारातो वाद्य हे प्रकार निर्माण होतात, वेळक आपला अनुग्रह विशिष्ट भाषेवृन वाद्याय प्रकारातून मांडतो, व्यापक तो आशय दुर्गळ्या वाद्याय प्रकारान अविष्कृत करण्याचा प्रयत्न करतो, याची ही किया यापाश्ची मंवंथित आहे, थोडक्यात एका काढ्याय प्रकारातील आशय दुर्गळ्या वाद्याय प्रकारात अनुवादीत ००११४ मृष्णजे प्रकारांतर होत्या.

उदा., जयवंत दक्षी यांनी 'महानंदा' ही कादंबरी निहिनी आणि नंतर निळ्यातील आशय 'प्राप्तिसान' या नावाच्या नाटकात रूपांतरीत केला. आनंद यादव यांनी ग्रामीण जीवनातील प्रश्न विज्ञान वापान वदलणार ग्रामीण जीवन त्यातून निर्माण आलेली शेतकऱ्यांची दृश्यनीय मिळी इ. प्रश्न त्यांनी त्यांच्या गांडीज्यातून मांडने आहेत, त्याची 'इंजन' नावाची ग्रामीण कथा प्रगिळ अगून विळ्यातील आशय मिकारून या व्यवेत्रे त्यांनी 'गोतावळा' या कादंबरीत त्यांनी रूपांतरीत केले, गोंनी, दांडेकर यांनी 'शिवू' या नावाच्या वाद्यान आशयाचे 'पवना काठचा श्री॒ंडी' या कादंबरीत त्यांनी रूपांतर केले, तिळ्यातील आशय निवडून या 'एट - कथेत' व्यवेत्रे त्यांनी रूपांतर घेतो. या नीन ही गतगवर प्रकार आशय वेगवेषकल्या वाद्याय प्रकारात या 'गांधा प्रयत्न त्यांनी केला आहे, रूपांतरगाने हे प्रगिळ उदाहरण सांगता येईल.

थोडक्यात आजच्या आधुनिक वाकात ज्यग यंत्र व तंत्रज्ञानामुळे जवळ येत आहे, प्रत्येक धोत्रात ००११५ घडून त्या धोत्रात आधुनिक पद्धतीचा अवलंबन केला जात आहे, गाहित्य धोत्रात देखील गोंठ वदल घडून या आहे, एका भाषेतील ज्ञान दुमळ्या भाषेत अनुवादीत होणे ही काळाची गरज आहे, मृष्णत अनुवादाता नावाच्या युगात अनन्य माध्यारण महत्व प्राप्त जाले आहे.

गोदर्भ ग्रंथ :-

१. उपयोगित मराठी : प्रा. डॉ. प्रभाकर जोशी व प्रा. डॉ. किंशोर पाटील
२. उपयोगित मराठी (भाग - १) : प्रा. कल्पना जाधव
३. www.esahility.com